

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
फैसला

०६९-CR-०९१०

मुद्दा : भुट्टा शैक्षिक योग्यताको प्रमाण पत्र पेश गरी भ्रष्टाचार गरेको ।

ओखलढुङ्गा जिल्ला, रगनी गा.वि.स., वडा नं. १ बाट बसाइँ सराइँ गरी हाल
काठमाडौँ जिल्ला, का.म.न.पा. वडा नं. ४ चुनदेवी पञ्चकन्या, इन्द्रमाया मार्ग बस्ने
मोहन कुमार नेपाल १

} पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको तर्फबाट अनुसन्धान अधिकृत मनिष कुमार
सिंहको प्रतिवेदनले नेपाल सरकार १

} विपक्षी
वादी

सुरु तहमा फैसला गर्ने : सदस्य, माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र

सदस्य, माननीय न्यायाधीश श्री केदार प्रसाद चालिसे

विशेष अदालत, काठमाडौँ ।

विशेष अदालत काठमाडौँबाट मिति २०६९/९/५ मा भएको फैसला उपर यस
अदालतमा विशेष अदालत ऐन, २०५९ को दफा १७ बमोजिम पुनरावेदन परेको प्रस्तुत मुद्दाको
संक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यस प्रकार छ :

रेडियो नेपाल सिंहदरबारमा टेलिफोन अपरेटर पदमा कार्यरत मोहन नेपाल समेतले भुट्टा
शैक्षिक योग्यताको प्रमाण पत्र पेश गरी नियुक्ति लिई कार्यरत रहेको भन्ने अख्तियार दुरुपयोग
अनुसन्धान आयोगमा उजुरी प्राप्त भएको ।

निज टेलिफोन अपरेटर मोहन नेपालको बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड, पटना, भारतबाट सन् १९९१ मा कोड नं. ३१६, रोल नं./क्रमांक ४८६ वर्ष १९९१ बाट मध्यमा परीक्षा उत्तीर्ण गरेको भनिएको शैक्षिक योग्यताका प्रमाण पत्रहरु उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् सानोठिमी भक्तपुर मार्फत बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड, पटना भारतमा प्रमाणीकरणको लागि पठाउँदा उक्त बोर्डको पत्रांक: २१५, दिनांक ०५/०४/२०११ को पत्रको क्र.सं. १६ को प्राप्तांक महलमा “प्रेषित अंक पत्र जाली है” भनी लेखी आएको पत्र उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् भक्तपुरको च.नं. ३३९८ मिति २०६७/१/२६ को पत्रसाथ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा प्राप्त भएको ।

अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको मिति २०६८/२/२९ च.नं. ५७५ को पत्रबाट निज कर्मचारी मोहन नेपाललाई निलम्बन गर्न लेखी पठाएकोमा रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति (रेडियो नेपाल) को २०६८/२/२५ को निर्णयानुसार निज कर्मचारीलाई निलम्बनमा राखेको ।

मेरो नाम मोहन नेपाल हो । म रेडियो नेपालको लेटिफोन अपरेटर पदमा कार्यरत छु । पियन पदमा सुरु सेवा प्रवेश गर्दा टेष्ट पासको प्रमाण पत्र पेश गरेको थिएँ । पछि बहुवा प्रयोजनको लागि बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतको मध्यमा परीक्षाको प्रमाण पत्र पेश गरेको थिएँ । ती पेश गरेका प्रमाण पत्र मेरै हुन् हेरी सनाखत गरिदिएको छु । यी प्रमाण पत्रहरु पटनामा १८ महिना बसी अध्ययन गरी प्राइभेट परीक्षा दिई उत्तीर्ण गरी २०४८ सालमा प्राप्त गरेको हुँ । प्रमाणीकरण विवरणमा कोड नं. ३१६ क्रमांक ४८६ वर्ष १९९१ प्रेषित अंक पत्र जाली है भनी लेखी आएको रहेछ हेरी सनाखत गरिदिएको छु । बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्डले मेरो प्रमाण पत्रको बारेमा किन त्यस्तो लेख्यो मलाई थाहा छैन । मेरो प्रमाण पत्र नक्कली होइन, एक पटक पुनः बुझी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मोहन नेपालले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग समक्ष गरेको बयान ।

अनुसन्धानबाट देखिन आएको वस्तुस्थितिका आधारमा रेडियो प्रसार सेवा विकास समिति (रेडियो नेपाल) को टेलिफोन अपरेटर पदमा कार्यरत मोहन नेपालले उक्त पदमा सेवा प्रवेश गर्दा पेश गरेको बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड, पटना भारत वर्ष १९९१ कोड नं. ३१६ रोल नं. ४८६ को मध्यमाको शैक्षिक योग्यताको प्रमाण पत्र प्रमाणीकरणबाट भुट्टा देखिन आएकोले निजले साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा

१६(१) अनुसारको कसूर गरेको देखिँदा निजलाई साविक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र २९ र प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) बमोजिम हदैसम्म सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले विशेष अदालत समक्ष पेश गरेको आरोप पत्र ।

मेरो नाम मोहन कुमार नेपाल हो । मैले कक्षा दश मात्र पास गरेको छु । २०५३ सालमा पियन पदमा रेडियो नेपालमा सेवा प्रवेश गरी हाल सहायक स्तरको पाँचौ तहको टेलिफोन अपरेटर पदमा कार्यरत छु । मिसिल संलग्न मोहन नेपाल नाम उल्लेख भएको बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतको मध्यमा परीक्षाको प्रमाण पत्र मेरा होइनन् । मैले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान प्रहरीले डर, त्रास र धम्की दिई गराएको हुँदा उक्त बयान मैले स्वेच्छाले गरेको होइन । मैले आफ्नो नाम र टेष्ट पास गरेको कुरा मात्र स्वेच्छाले उल्लेख गरेको हुँ । बाँकी सबै कुरा जबरजस्ती लेखाएका हुन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी मोहन नेपालले विशेष अदालतमा गरेको बयान ।

पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुने गरी हाल प्रतिवादीले अनुसन्धानको क्रममा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा राखेको नगद धरौट रु. २३,२५०।- नै प्रस्तुत मुद्दामा पुर्पक्षको लागि धरौट कायम गरी दिएको छ । प्रतिवादीलाई तारेखमा राखी मुद्दाको पुर्पक्ष गर्नु भन्ने विशेष अदालतको आदेश ।

प्रतिवादीले पेश गरेको प्रमाण पत्र निज कार्यरत रहेको कार्यालय रेडियो नेपालबाट अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पठाएको र सो प्रमाण पत्रको पीठमा निजले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा बयान गर्दा मेरा हुन भनी प्रमाण पत्रको पीठमा सनाखत समेत गरेको देखिँदा तथ्य र प्रमाणहरुबाट प्रतिवादीले नक्कली प्रमाण पत्र पेश गरेको भन्ने दावी समर्थित भएकोले प्रतिवादी मोहन कुमार नेपाल भन्ने मोहन नेपालले तत्काल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ को कसूर गरेको ठहर्छ । सो ठहर्नाले निज प्रतिवादीलाई सोही ऐनको दफा १२ र २९(२) बमोजिम रु. ५००।- (पाँच सय) जरिवाना हुने ठहर्छ भन्ने विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०६९/९/५ को फैसला ।

विशेष अदालत काठमाडौंको फैसलामा चित्त बुझेन । विपक्षीको आरोप पत्रलाई मात्र निर्णयाधार बनाइएको छ जुन अत्यन्त गलत छ । अभियोग पत्रमा भुट्टा प्रमाण पत्र पेश गरी

बहुवा भएको भन्ने छ, जुन सर्वथा गलत छ । प्रमाण पत्र बिना नै तह वृद्धि भएको कुरालाई फसाउने नियतले गलत उजुरी गरी त्यसैलाई आधार बनाई गरिएको एकतर्फी फैसला त्रुटिपूर्ण छ । मेरो तह वृद्धि बिना प्रमाण पत्र नै भएको हो, सो तह वृद्धि र सो सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था नै हेरिएन भने नाम नै २ वटा बनाइ गलत नाम उल्लेख गरी म उपर मुद्दा दायर भएकोमा सोही गलत आधारलाई प्रमाणमा लिई भएको फैसला एकतर्फी हुँदा बदरभागी छ ।

प्रहरी समक्ष भएको बयानलाई सतप्रतिशत प्रमाणमा लिन उक्त बयानलाई अन्य प्रमाणले समर्थित गरेको पुष्टि हुनु पर्दछ । मैले योग्यता हासिल नै नगरेको कुरा कसरी प्रहरीमा बयान गरे हुँला र त्यो बयान सत्य हुन सक्छ । प्रहरीले आफ्नो स्वेच्छाले गराएको भनाएको, लेखाएको, बयानलाई प्रमाणमा लिनै नमिल्ने कुरा अदालत समक्ष बयान गर्दा व्यक्त गरेको तर्फ विवेचना नै नगरी गरिएको एकतर्फी र त्रुटिपूर्ण फैसला उल्टी गरी इन्साफ पाउँ ।

तसर्थ विशेष अदालतले मलाई दोषि ठहर गरेको फैसला नजीर, सिद्धान्त, प्रचलित कानून, प्रमाण ऐन, २०३१ समेत विपरीत भई बुझ्न पर्ने प्रमाण नबुझी भएको उक्त फैसला बदर गरी मेरो पुनरावेदन माग बमोजिम अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादीले यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र ।

नियम बमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादीका तर्फबाट विद्वान अधिवक्ता अशोक उप्रेतीले मेरो पक्षले बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतबाट सन १९९१ मा मध्यमा परीक्षा उत्तीर्ण गरेको भनिएको प्रमाण पत्र बहुवा प्रयोजनका लागि पेश गरेको छैन र मेरो पक्षको नाम मोहन कुमार नेपाल भएकोमा अनुसन्धान हुँदाका बखत मोहन नेपाल भनी नाम नै फरक भएको सन्दर्भमा विशेष अदालतबाट कुनै विश्लेषण र विचार नै नगरी गरिएको फैसला त्रुटिपूर्ण हुँदा अ.ब. २०२ नं. बमोजिम विपक्षी भिकाई विशेष अदालतको फैसला बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई पाउनु पर्दछ भनी बहस गर्नुभयो ।

विद्वान कानून व्यवसायीले गर्नुभएको बहस जिकीर समेत सुनी पुनरावेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी हेर्दा विशेष अदालत काठमाडौंको फैसला मिलेको छ, छैन र पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्ने हो होइन भन्ने विषयमा नै निर्णय गर्नु पर्ने देखिन आयो ।

बहुवा हुने उद्देश्यले वदनियतपूर्वक आफ्नो शैक्षिक योग्यता ढाँटी भुट्टा प्रमाण पत्र पेश गरी तत्काल भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) अनुसारको कसूर गरेकोले प्रतिवादीलाई तत्काल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र २९(२) तथा प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने आरोप पत्र भएकोमा प्रतिवादीले बहुवा प्रयोजनका लागि पेश गरेको प्रमाण पत्र नक्कली भएको पुष्टि हुन आएकोले निजलाई आरोप पत्र माग दावी बमोजिम सजाय हुने ठहर गरेको विशेष अदालतको फैसला उपर प्रतिवादी मोहन कुमार नेपालको यस अदालतमा पुनरावेदन पत्र दायर हुन आएको छ ।

निर्णय तर्फ विचार गर्दा पुनरावेदक प्रतिवादी रेडियो नेपालमा टेलिफोन अपरेटर पदमा कार्यरत रहेको कुरामा विवाद छैन । निजले पियन पदमा सेवा प्रवेश गर्दा टेष्ट पास गरेको र सोही प्रमाण पत्र पेश गरी सेवा प्रवेश गरेको हुँ । बहुवा प्रयोजनका लागि बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतको मध्यमा परीक्षा पास गरेको प्रमाण पत्र पेश गरेको थिएँ, ती प्रमाण पत्र मेरै हुन हेरी सनाखत समेत गरी दिएको छु भनी प्रतिवादीले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग समक्ष बयान गर्दा व्यक्त गरेका छन् । निज कार्यरत रेडियो नेपालमा निजको व्यक्तिगत फाइलमा समेत निजले बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड, पटना, भारतबाट मध्यमा परीक्षा उत्तीर्ण गरेको प्रमाण पत्र संलग्न भएको हुँदा उक्त विवादित प्रमाण पत्र निजले नै बनाई पेश गरेको प्रष्ट हुन आयो ।

प्रतिवादीले बहुवा प्रयोजनका लागि पेश गरेको बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतको मध्यमा परीक्षा उत्तीर्ण गरेको विवादित प्रमाण पत्र उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्, सानोठिमी भक्तपुर मार्फत बिहार संस्कृत शिक्षा बोर्ड पटना, भारतमा प्रमाणीकरणको लागि पठाइएकोमा उक्त बोर्डको पत्रांक: १५, दिनांक ०५/०४/२०११ को पत्रको क्र.सं. १६ को प्राप्तांक महलमा “प्रेषित अंक पत्र जाली है” भन्ने व्यहोरा उल्लेख भई उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् सानोठिमी, भक्तपुरको च.नं. ३३९८ मिति २०६७/१/२६ को पत्रसाथ प्राप्त प्रमाणीकरण विवरण मिसिल संलग्न रहेको देखिँदा प्रतिवादी मोहन कुमार नेपालले मध्यमा तहको परीक्षा उत्तीर्ण गरेको भनिएको प्रमाण पत्र नक्कली हो भन्ने तथ्य पुष्टि हुन आयो ।

तत्कालीन भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ मा “कुनै व्यक्तिले राष्ट्र सेवकको ओहदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने उद्देश्यले शिक्षा सम्बन्धी कुनै योग्यता, नाम, तीन

पुस्ते, उमेर, जात, थर, वतन, नागरिकता वा अयोग्यता ढाँटेमा निजलाई कसूरको मात्रा अनुसार २ वर्षदेखि ६ वर्ष सम्म कैद वा जरिवाना वा दुबै सजाय हुने” उल्लेख भएको र सो कसूरमा हुन सक्ने जरिवाना तोक्दा सोही ऐनको दफा २९(२) मा जरिवानाको माथिल्लो हद रु. ५,०००/- (पाँच हजार) हुने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यी प्रतिवादीले शैक्षिक योग्यता ढाँटी नक्कली प्रमाण पत्र बनाई बहुवा प्रयोजनका लागि पेश गरेको तथ्य पुष्टि हुन आएको हुँदा पुनरावेदक प्रतिवादीले सो अनुसारको अपराध नगरेको भन्न मिलेन, त्यसकारण विशेष अदालत काठमाडौंको फैसला कानून सम्मत नै देखिन आयो ।

अतः माथि उल्लिखित तथ्य र प्रमाणहरुबाट प्रतिवादीले बहुवा प्रयोजनका लागि नक्कली प्रमाण पत्र बनाई पेश गरेको भन्ने दावी समर्थित भएको देखिँदा प्रतिवादी मोहन कुमार नेपाल भन्ने मोहन नेपालले तत्काल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ को कसूर गरेको हुँदा सोही ऐनको दफा १२ र २९(२) अनुसार रु. ५०००/- (पाँच सय) जरिवाना हुने ठहर गरेको विशेष अदालत काठमाडौंको मिति २०६९/९/५ को फैसला मनासिब हुँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकीर पुग्न सक्दैन । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार गरी अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु ।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत :- नगेन्द्र कुमार कालाखेती

कम्प्युटर गर्ने :- कल्पना बर्तौला

इति सम्वत २०७१ साल मंसीर ४ गते रोज ५ शुभम् .....